Sipos Lajos

Sorstörténet és publicisztika

Tamási Áron és a Vásárhelyi Találkozó[1]

Az Egyesült Államokból 1926. június 1-jén hazatért Tamási Áron arra készült, hogy újságcikkekkel, tárcákkal, karcolatokkal, riportokkal, esetleg valamilyen szerkesztőségi munkával biztosítsa fiatal felesége és a maga életét. Cikksorozatot készült írni a Keleti Újságnak, elígérkezett az Újsághoz, Paál Árpád, Kacsó Sándor és Nyírő József lapjához, számított a kolozsvári Ellenzékre, a Benedek Elek-féle kolozsvári Vasárnapi Újságra, a Pásztortűzre, a Brassói Lapokra, később a Mai Világra és a Hídra, mely utóbbinak a főszerkesztője a *Székely himnusz* szövegének szerzője, Csanády György volt. Az utoljára emlegetett, 1927 áprilisától 1928 közepéig kiadott „irodalmi, művészeti és társadalmi folyóirat" szerzői: Juhász Gyula, Kodály Zoltán, Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Féja Géza, Várkonyi Nándor, Sárközi György, meg Mécs László, Áprily Lajos, Benedek Elek, Kós Károly, Reményik Sándor, Szentimrei Jenő, Tompa László az egyetemes magyar irodalmat reprezentálták. A lap „szlovenszkói szerkesztője" a kassai Sziklay László, a jugoszláviai felelőse Szenteleky Kornél volt, Tamási Áront „kolozsvári szerkesztő"nek tekintették a kortársak (bár erre vonatkozó jelölés az impresszumban nem volt olvasható). Ő maga sokat szerepelt a Hídban. Itt jelent meg a *Zeng a magasság* és *A legényfa kivirágzik* című novellája, írt kritikát, a harmadik-negyedik-ötödik számban, kötetben nem olvasható mesesorozata indult. 1928-tól a Brassói Lapokban, a Pásztortűzben, az Ellenzékben, az Erdélyi Helikonban, a Bukaresti Lapokban, 1934-től, az előbbiek mellett a Budapesti Hírlapban, a Magyarországban, a Szabadságban, a Független Újságban, a Korunkban, a kolozsvári Hitelben jelentek meg írásai. Ezek a cikkek, nyilatkozatok, néha első változatban előadói beszédek, interjúk taglalták vagy érintették a különböző államhatalmi státust megélt Erdély és Partium sorsát, az 1867 után újból egy államba tartozó Magyarország, Erdély és Partium közjogi helyzetét, a területen élő magyarok, románok, szászok és más nemzeti csoportok lehetséges és szükséges közös életének távlatait, a Nagyrománia 1918. december 1-jei deklarációját, a területében jelentősen megnőtt állam ügyeit, etnikai kérdéseit, a trianoni diktátum következményeit. Ebből a terjedelmében jelentős szöveghalmazból több írás jelzi Tamási Áron társadalmi szerepértelmezését. Ezek között külön csoportot alkotnak azok a szövegek, amelyek az 1937-es Vásárhelyi Találkozóhoz kapcsolódnak.

[1] Az írás a Határok nélküli magyar irodalom c. kötetben megjelenő hosszabb tanulmány részlete.

Tamási Áron ez utóbbi szövegkorpuszban „homo politicus" volt. Nem egyszerűen „politizáló ember", nem „aktív politizáló" vagy „politikát megélő", hanem „a közösség, a közjó érdekét előmozdító" ember.[2]

Az 1930-as években a „közjó"t többféleképpen kívánták szolgálni.

A Romániában élő szászok és svábok, akiknek fóruma a Heinrich Zillich által szerkesztett brassói Klingsor volt, az 1920-as évek elején külön-külön alakították a maguk csoporttudatát. Ebben a közösségi gondolkodásformában helyet kapott a magyar népcsoporttal való szövetség is. Ennek látványos megnyilatkozása volt a Brassói Lapokkal való együttműködés, az 1929-ben megjelent magyar–német–román nyelvű Ady-szám. Az 1930-as évek elején, Hitler uralomra kerülésével egy időben azonban módosult a szászok és svábok politikai álláspontja. Szervezetileg is egyesültek, s korábbi külön alakuló szász és sváb csoporttudattal szemben kezdett kialakulni a „romániai németségtudat". 1934 februárjában a Klingsor *Ungarn und Deutsche* címmel megtámadta „a jórészt zsidó befolyás alatt álló" romániai magyar újságokat, mert azokban „hajsza folyik a nagy mozgalomnak ellenében, amelyet […] az egész német nép átél."

A másik romániai törekvésrendszer, Jancsó Benedek szavával, az ország „bolsevizálás"-a volt.[3] 1914–1918-tól a német társadalmi-politikai gondolkodásból és az orosz politikai gyakorlatból terjedt marxi gondolat- és társadalomeszmény. Erősítette ezt a politikai szándékot az 1919-es magyar Tanácsköztársaság tapasztalatával rendelkező politikai emigráció letelepedése Romániában, például Dienes László és Gaál Gábor érkezése Kolozsvárra. Dienes László 1918-ban Budapesten a Szabó Ervin vezette Fővárosi Könyvtár aligazgatója, 1919-ben Lukács György népbiztos közeli munkatársa volt, 1925-ben a Korunk főszerkesztője lett. A főszerkesztőségben 1928-ban Gaál Gábor követte, aki 1919-ben szintén Lukács György politikai és hivatali környezetébe tartozott (1946-tól a kolozsvári Bólyai Egyetem Filozófia Tanszékén szintetizáló ambícióval művelte és tanította a marxi filozófiát). Mindketten vagy regisztrált tagként vagy rokonszenvezőként kapcsolódtak az 1921-ben megalakult Román Kommunista Párthoz.[4]

---

[2] Vö. SIPOS Lajos, *Tamási Áron. Élet- és pályarajz*, Bp., Elektra Kiadóház, 2006, 102–111; BANGÓ Jenő, *Ember és társadalom a globalizációban. Összegyűjtött szociológiai esszék és tanulmányok 2000–2008*, Bp., Mundus Kiadó 2008. 40–42.

[3] Vö. JANCSÓ Benedek, *Szocialista és tömegmozgalmak Romániában*, Magyar Szemle, 1929. szept. 63–78.

[4] A Korunkban – csupán példaként emlegetve – az 1933. évi februári számban Jócsik Lajos A *szlovenszkói magyar középosztály* című cikkében marxista „osztály", „osztályharc",„a cseh polgárság imperializmusa" kategóriáival írt az „átcsehesítés" folyamatáról, Ujvári László az áprilisi számban *Az aggályoskodó intellektuel avagy kokettálás a szocializmussal* című írásában a szocializmusról, az osztályharcról, a munkásosztályról értekezett, felvillantva a lehetőséget, amely szerint „Hitler is eljuthat a szocializmushoz". A júliusi–augusztusi összevont számban Bihari Béla *A román középosztály kialakulásá*t taglalva leírta: a román nemzet történetében „Nem volt […] román vérségű[!] uralkodó osztály."

A „közjó”-t kívánták szolgálni a Kárpát-medencében azok is, például Vass József (1920–1921-ben) magyar kulturális miniszter, aki 1921-ben „a régi határok visszaállításának” és a „nemzet egyesítésének reményé”t emlegették. És azok a romániai magyarok is, akik a „magyar öncélúság”, a „passzív ellenállás” mellett foglaltak állást, elutasítva a magyarok és románok között bármilyen konstruktív kiegyezés lehetőségét.

Tamás Áron az 1930-as években sem a nagynémet eszmét, sem a marxi gondolat- és értelmezésrendszert, sem a régi magyar határok maradéktalan visszaállításának a lehetőségét nem fogadta el. Egységes, határokon átnyúló nemzetben gondolkozott, meghatározónak tekintette a bármikor és bárhol létezett és létező Magyarország, az egyetemes magyar kultúra és az anyanyelv összekapcsoló erejét. Ugyanakkor ragaszkodott az Erdélyi-medence természeti világához, politikatörténeti múltjához, kulturális és nyelvi hagyományaihoz. Kettős identitásban élt. Egyéni és közösségi létértelmezés-felfogása a nemzet és az ország a valamikor „általános”-nak tekintett erkölcsi maximáira épülhetett csak.

Megerősíthette élet- és nemzetstratégiai felfogásában az 1932-ben Kolozsvárra helyezett egyetemi lelkész, Márton Áron, aki (akárcsak Tamási Áron) a politikai pártoknál többre tartotta a társadalmi és kulturális szervezeteket. Az Erdélyi Tudósító című lapban, az 1933. május 1-jén, *Mi utunk* című cikkében határozottan állást foglalt a koreszmével kapcsolatban: „A liberalizmus – írta – a szabadságot, a szocializmus az egyenlőséget, a nacionalizmus a nemzetet isteníti. Az egyiknek a szabad, a másiknak a kollektív, a harmadiknak a vér alapján kiválasztott ember a bálványa. Mindhárom relatív jót tesz meg abszolútnak. A világ teljes képét részigazság alapján erőszakolja. A békét csak a teljes igazság megismerése és elismerése hozhatja el, annak tudomásulvétele, hogy abszolútum egyetlen egy van: az Isten.”[5] Az egyházi hierarchiában gyorsan emelkedő pap, aki 1938. december 24-én már gyulafehérvári megyéspüspök, rövidesen gyulafehérvári érsek, szoros kapcsolatba került Tamási Áronnal. A Szociális Testvérek Társasága által üzemeltetett Központi Szállóban, a „Szent Csárdában, ahogyan akkor nevezték a helybeliek, dr. Szim Lídia szociális nővér emlékezete szerint, gyakran találkozott Tamási Áron és Márton Áron. Csatlakozott kettőjükhöz Venczel József, 1933-ban húszéves egyetemi hallgató, leendő jogász, közíró, társadalomkutató, szociológus, a Márton Áron által alapított, negyedévente megjelenő pedagógiai folyóirat, az Erdélyi Iskola társszerkesztője. 1935-ben, vagy esetleg korábban, Tamási Áron kapcsolatba került a

[5] Márton Áron, *Mi utunk*, Erdélyi Tudósító, 1933. május 1.

Kolozsvárt szerveződő Hitel folyóirat körével is.[6] A folyóirat szellemi bázisa, szerkesztői és szerzői dr. Szász István gazdamérnök, az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület, az EMGE ügyvezető elnöke és felsége, Hort Ida, a hajdan volt ünnepelt színésznő házában, a Vulcan utca 13.-ban találkozott. Ennek a körnek tagja volt a *Tizenegyek* antológia munkatársa Kós Károly, a gyűjtemény szerzői közül Jancsó Béla, Kemény János és Tamási Áron, valamint Márton Áron, Venczel József, meg Albrecht Dezső, Kéki Béla, Vita Sándor, Makkai Sándor, Reményik Sándor és a Helikon köréhez tartozó Dsida Jenő, Jékely Zoltán, Kiss Jenő, Kovács László, Makkai László, Szabédi László, Szemlér Ferenc, Szenczei László, Tavaszy Sándor, Vásárhelyi Z. Emil, Vita Zsigmond és Vass Albert.[7] A meghatározónak tekinthető vezető szellemi emberek szokás adta állandó ülőhelyét őrzi Szász István Tas egyik könyvének külső borítója és emlékezete. Eszerint az asztalfőn Hort Ida és dr. Szász István foglalt helyet. Tőlük jobbra ült Kós Károly, Dsida Jenő, Kemény János, Mikó Imre (jogász, szociológus, író); a házigazdáktól balra volt Tavaszy Sándor (református püspök) helye, mellette ült Albrecht Dezső, Márton Áron, Venczel József, Boross György (unitárius püspök), Vita Sándor, Argay György (luteránus püspök), Kéki Béla. A házigazdákkal szemben Tamási Áron és Demeter Béla (újságíró, szerkesztő, az Erdélyi Fiatalok főmunkatársa) ült.[8]

Tamási Áron az 1920-as évek végén, az 1930-as évek elején került az érdeklődés középpontjába. Az 1928-ban megjelent *Szűzmáriás királyfi*, 1932–1934-ben az Ábel-trilógia három kötete, 1935-ben Budapesten az Új Thália bemutatta az *Énekes madár* című „székely népi játék"át, 1936-ban megjelent Budapesten a *Rügyek és reménység* címmel legjobb novelláinak bővített kiadása, Kolozsvárt a Magyar Színház előadta a *Tündöklő Jeromos* című darabját, 1936-ban megindította cikksorozatát a Brassói Lapokban *Cselekvő ifjúság* címmel. Az áprilisi számokban két szervezkedést vetettek össze: a tizenhét évvel korábban volt *Tizenegyek* mozgalmát és a tágabb folytatásnak is tekinthető Erdélyi Fiatalok körét, valamint az újság formájú Hitelt, amit (amint volt róla szó) az utókor „kis Hitel"-ként emleget. A megosztónak is látszó törekvések helyett a két kör együttes fellépését

[6] A Hitel folyóiratnak három korszakát lehet elkülöníteni: az 1935 első felében Makkai László és Venczel József szerkesztésében jelent meg a „kis Hitel"', az 1935–1940 között Albrecht Dezső, Kéki Béla, Venczel József és Vita Sándor szerkesztésében kiadott, oktáv formájú volt a „nagy Hitel", az 1940–1944-es „nemzetpolitikai szemlé"-t, a „harmadik Hitel"-t Kéki Béla, Kiss Jenő és Vita Sándor szerkesztette. (SZÁSZ István Tass, *Öröklött szolgálat. Kolozsvári Hitel (1935–1944) nemzetpolitikai szemle, tanulmányok és egyéb írások*, Leányfalu, Jancsó Alapítvány – Faluház és Ravasz László Könyvtár kiadása, 2018, 75–76.

[7] SZÁSZ István Tass, *A közösen gondolkodó Helikon és Hitel*, i.m. 75–82.

[8] *Újraélesztés. Konferencia a kolozsvári Hitel folyóirat emlékére, 2012. május 30*, szerk. SZÁSZ István Tas, Leányfalu, Jancsó Alapítvány – Faluház és Ravasz László Könyvtár, 2018.

ajánlja, „egyesítendő az Erdélyi Fiatalok népi demokráciájá"t és a Hitelben megfogalmazott „magunk revízióját", középpontba állítva a „kisebbségi helyzetben" élő „dolgozó magyarság"ot. Az 1937. október 2-a és 4-e között megtartott Vásárhelyi Találkozó a „nagy Hitel" korszakában kapcsolódik a történetbe, (hogy azután, 1940–1944 között átadja majd a helyét az állami támogatással működő, nemzetpolitikai szemle megjelöléssel kiadott Hitelnek, a Szekfű Gyula által szerkesztett Magyar Szemle párdarabjának).[9]

A tanácskozás szemléleti előzményének tekinthető a *Tizenegyek*ben jelentkezett szerzők közössége 1923-ból, Márton Áron *Mi utunk* című írása 1933-ból, Tamási Áron és Márton Áron jövőt faggató beszélgetései Kolozsváron 1933-ban, 1934-ben és később, a „nagy Hitel" szerkesztőinek és híveinek közös gondolkodása, az Erdélyi Fiatalok mozgalma, Márton Áron, Tamási Áron és Venczel József 1936 végi, 1937 eleji eszmecsere-sorozata. A Vásárhelyi Találkozó előzményét jelenti a Jancsó Elemér elnökségével megalakult Ady Endre Társaság, a Társaság nevében megfogalmazott levél, amelyet az 1935-ben Csehszlovákiából kommunista szervezkedésben való részvétel miatt kitoloncolt Balogh Edgár írt alá. A Tamás Áron cikksorozatához kapcsolódó hozzászólások is a Vásárhelyi Találkozó szervezését ösztönözhették: Balogh Edgár, Bányai László, László Dezső, Jancsó Béla, Vass László, Józsa Béla, Tamás Gáspár reflexiói, és a Független Újság által 1937. március 27-e és május 23-a között megjelent írások a Fiatal magyarok Tavaszi [!] Találkozója elé című ankét dokumentumai. Tamási Áron 1937 májusában *Mind magyarok vagyunk!* című írásában jelezte: nem etnikai, nem osztályszempontú és nem generációs politikai fórum teremtése a cél. A közös gondolkodásba be akarta vonni a „bármilyen világnézeti csoporthoz" tartozókat és „minden becsületes és emberséges román"t. A magyarsághoz tartozás összefogó szempontját a nemzetfogalma miatt tekintette döntőnek. Ebben a nemzetfogalomban benne volt a Kárpát-medencében ezer esztendős folyamatos állami létezés, az élőkben a bergsoni, babitsi, Ady Endre és József Attila értelmezésében tovább élő holtak emléke, a „magyar mivolt[…]ban" megélt „szenved"-és és „tűr"-és, az „anyanyelv jogaiért és bárkinek emberi jogaiért" folytatandó harc; a magyarság princípiummá tételében legdöntőbb érv a nemzeti lényeg kifejezésére való igény és készség, az a gondolat, hogy a „magyarság gerincévé a dolgozó népet kell tenni: a falut és a munkást". Körvonalazta „az országos jellegű Vásárhelyi Találkozó" lehetséges célkitűzéseit, „a találkozás tárgysorozatát".[10]

---

[9] SZÁSZ István Tas, *A Hitel születése, céljai, sorsa* = *Öröklött szolgálat,* i.m. 45–82.

[10] TAMÁSI Áron, *Az erdélyi magyarokhoz* = T.Á. *Jégtörő gondolatok. Útirajzok, esszék,* i.m., II, 59–61.

A Vásárhelyi Találkozó, melynek egyik programfogalmazó megbeszélésére Molter Károly tanyáján került sor 1937 kora nyarán[11], ugyanazon év október 2-án kezdődött. A részt vevők között volt szakszervezeti bizalmi, gyártulajdonos, katolikus pap, kommunista újságíró, szabadelvű író, párttisztséget betöltő ügyvéd, gróf, báró, földműves, újságíró, tanár, érkeztek kis falvakból, Szatmárnémetiből, Erdély, Partium és Moldva településeiről.[12]

Tamási Áron elnöki megnyitó beszédében, melyet a Brassói Lapok október 4-én, a Hitel évi 3. számában közölt (az utóbbi *Hősökhöz, nehéz időkben* címmel), a romantika korszakában általános „küldetése szószóló" szerepben foglalta össze gondolatait. Részint megismételte a korábban és máshol elmondottakat a „hatalom felé nyitott és megsebzett szívvel s a magyarság felé sorsközösséget vállal"-va szót emelő költő kötelességéről, „a román pártok és uralkodó osztály világnézeti különbség nélkül" megvalósított" magyarság sanyargatás"ról, s a magyarok számára emiatt lehetetlenné vált „osztályharc"ról, a „kisbirtokos"ra és a „munkás"ra építendő jövőről, a parsztság és a munkásság között a „nemzeti erőt gyöngítő" „válaszfal" eltűnéséről, a lassan „népi vérrel és teljes közösségi érzéssel telítődő" középosztályról. Új eleme volt a köszöntőnek a társadalmi-szociológiai-politikai helyzet nemzetközi és elvi hátterének szavakba foglalása. Egyrészt szükségesnek mondta a liberális demokrácia-fogalom tartalmának újragondolását akkor, amikor „egyformán demokráciát mond a fasizmus vezére és az angol felelős államférfi". „Leghelyesebbnek látszik – tette hozzá –, ha visszamegyünk a tudományhoz, mely szerint a demokrácia az össze erkölcsi, szellemi és anyagi javak felhasználása a társadalom javára." Másrész a romániai magyarság problémáját kisebbségvédelmi és emberjogi szempontból közelítette meg. „Európában – hangoztatta – ma negyven millió ember él kisebbségi sorsban. […] ez a negyvenmillió ember ma Európa igazi kereszténysége. Azok a népek, amelyek olyan szerencsések, hogy önálló hatalmi formában élhetnek, mindenekelőtt anyagi javakért és nagyobb hatalomért küzdenek. De ez a negyvenmillió ember nem a hatalomért küzd, és nem a bőséges anyagi javakért, hanem egyszerűen olyan elemi nemzeti és emberi jogokért, amelyek vita nélkül megilletik ennek a világnak minden lényét, akit bármilyen nyelven embernek neveznek."[13]

---

[11] A fényképhez nem kapcsolódik pontosító időjelölés és a képen szereplő személyek megnevezése sem. Vö. SIPOS Lajos, *„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne." „Tamási 125"*, Bp., Petőfi Kulturális Ügynökség, 2022, 80.A képen balról jobbra: Tamási Áron a harmadik, mellette Balogh Edgár, velük szembe, Molter Károly.

[12] MOLNÁR Ildikó, *A Vásárhelyi Találkozó új olvasata Jancsó Elemér életművének tükrében,* Helikon, 2020. dec. 10.

[13] TAMÁSI Áron, *Hősökhöz, nehéz időben. A Vásárhelyi Találkozó elnöki megnyitója* = T.Á., *Jégtörő gondolatok*, i.m. II, 62–63.

A konferencián elhangzottakat és magát az egész konferenciát élénk figyelem kísérte. Az Országos Magyar Párt hivatalos lapja, a Keleti Újság október 6-án *Tanulságok* című vezércikkében élesen támadta a konferencia végén kiadott állásfoglalást. Hoffer Géza a szociáldemokrata Előrében *Az ifjúság útja című* cikkében kifogásolta „a szélsőbalodal vezető elméinek […] megdöbbentő megalkuvását". Az Erdélyi Fiatalok nemzetietlennek írta a találkozót.

A támadásokra Tamási Áron az Ellenzék október 15-i számában *Eszméink és bajtársaink védelmében* című írásában, két nappal később a Brassói lapokban *Kitűzött zászló* címmel megjelent vezércikkében válaszolt. Az elsőben hitet tett amellett, hogy a tanácskozás „nem irányult sem személyek ellen, sem meglévő magyar intézmények ellen, s így a magyar párt ellen sem." A másodikban „néhány pont előtérbe állításával" jelezte „azt az irányvonalat és szellemi magatartást, melyet a Vásárhelyi Találkozó száznyolcanhét résztvevője egységesen vallott, vállalt.

1. A közép-európai magyarság egyetlen nyelvi és kultúrközösséget képez, melynek a romániai magyarság is alkotó része.

2. A romániai magyarság és annak itt [Marosvásárhelyen] összegyűlt ifjúsága a román néppel való testvéri együttélés és megbékélés szükségességét vallja, és ennek megteremtésére őszinte készséget és tiszta szándékát hangsúlyozza. Teszi ezt annál is inkább, mert meggyőződése szerint a román és a magyar népre a Duna-medencében magasabb rendű közös hivatás vár.

3. A román nép és a romániai magyarság közötti békés együttélésnek mindenekelőtt álló feltétele az, hogy az állam biztosítsa a magyar nép kisebbségi jogait, úgy is mint állampolgári egyedek, s úgy is, mint nemzeti közösségnek.

4. Az erdélyi magyar népkisebbségi élet irányítása csakis a keresztény erkölcsi és demokratikus nemzeti követelmények szerint történhetik.

5. A Vásárhelyi Találkozón megjelent magyar fiatalság az erkölcsi megigazulásban és szellemi megnemesedésben, a nemzeti öntudat fokozásában és az alkotó erők becsületes összefogásában látja jövőnk egyedüli útját. Elítéli azt a szellemet, amely a személyi torzsalkodásokkal, mindenki elgáncsolásával és az építő erőknek megosztásával akadályozza meg a kibontakozás útját."[14]

Tamási Áron konferencia-nyitó és -záró beszéde, továbbá a magyar önkormányzatokról, a román szervezetekkel való együttműködésről, a magyar nyelvű oktatásról és iskoláról, a tudomány, az irodalom, a színház, a zene, általában a művészet létformáiról, azok működéséről, a napi

[14] I.h., 67-68.

és időszaki sajtóról, a falusi és városi munkások neveléséről, a közgazdasági politikáról elhangzott előadásokban és vitákban véglegesre alakították az álláspontot. Az elfogadott állam- és társadalomelméleti koncepció a többnemzetiségű Nagyrománia számára is érvényes politikai-államjogi-gazdasági keretet jelenthetett.[15] Szavakba foglalták: megvannak a magyarok számára megvalósítható nemzeti autonómia külső és belső feltételei; a Romániában élő magyaroknak saját nyelve, megélt, leírt, értelmezett történelme és kultúrája van, adott a közösséghez: Erdélyhez és a Partiumhoz tartozás érzelmi és tudtai kapcsolata, elfogadása, vállalása; az itt élők közössége rendelkezik külön nemzeti szimbólumokkal: van zászlója, himnusza és nemzeti ünnepe.[16] Természetesnek tűnhetik mindezek megléte mellett az egyéni jogegyenlőségen túl a közösségi jogegyenlőség, a román államon belül a nemzeti autonómia óhajának megfogalmazása.

A Vásárhelyi Találkozó állásfoglalása azonban nem a román, magyar és más nemzetiségek közös hazájának alakításában kapott szerepet. A II. világháború utolsó időszakában, 1944. augusztus 23-án Románia deklarálta a németekkel való azonnali szakítást és a Szovjetunióval való szövetséget, a román hadsereg csatlakozott Vörös Hadsereghez, s Románia a győztesek oldalán fejezte be a háborút. 1946-tól a Román Kommunista Párt határozta meg az ország társadalmi berendezkedését és politikáját. A létrejött politikai alakzatnak azonban újra kellett írnia történelmét, meg kellett szereznie visszafelé a történelmi jogosultságot. Az 1945-ig a hozzávetőlegesen ezer taggal rendelkező Román Kommunista Párt „jelentéktelen tényező"nek számított[17]. 1948 után azonban visszafelé próbálta átírni a történelmet: a Vásárhelyi Találkozót „baloldali" kezdeményként interpretálta, meghatározó szerepet jelölve benne Balogh Edgárnak, aki cikkeiben és *Férfimunka* című önéletrajzában maga is igazolni-erősíteni látszott ezt a tényállítást. A Vásárhelyi Találkozó szellemi előkészítése, összehívása, megszervezése a kolozsvári Hitel-kör, az Erdélyi Fiatalok, mindenekelőtt azonban Tamási Áron erőfeszítésének volt köszönhető.

---

[15] A konferencia teljes dokumentációja: BÁRD Nándor, *A Vásárhelyi Találkozó* záró határozata *1937. okt. 2–4.* [A PDF változat letöltése: 2022. júl. 25.]

[16] A nemzeti autonómia objektív ismérveit (saját nyelv, történelem, kultúra), szubjektív jellemzőit (az adott közösséghez tartozás érzelmi és tudati vállalását), az etnikai közösség nemzeti szimbólumainak (zászló, himnusz, nemzeti ünnep) meglétét számba véve lehet a soknemzetiségű államokat föderációnak tekinteni, a nemzeti autonómiák megteremtése mellett. Vö. SIPOS Katalin, *Katalónia és a „nemzetté válás" alkotmányos folyamata. Az autonómia-statútum reformja, 2003–2006 = Etnopolitikai modellek a gyakorlatban* szerk. SZARKA László, VIZI Balázs, TÓTH Norbert, KÁNTOR Zoltán, MAJTÉNYI Balázs, Bp., Gondolat Kiadó, 2009, 79–91.

[17] Vö. BOIA, Lucian, *A román kommunista párt különös története (és szerencsétlen következményei)*, Cluj/Kolozsvár, 2. kiadás, Koinonia Kiadó, 2020